

Штампано по благослову игумана
Свете српске царске лавре Хиландара

Наслов изворника:
Archimandrite George, Abbot of the Holy Monastery
of St. Gregorios of Mt. Athos
THE DEIFICATION
AS THE PURPOSE OF MAN'S LIFE
Holy Monastery of St. Gregorios, Mt. Athos, 1997.

Издавач:
Задужбина Светог манастира Хиландара

За издавача:
Миливој Ранђић

Уредник:
мр Александар Ђаковац

Технички уредник:
Александар Илчић

Корице:
Јован Тркуља

Лектура и коректура:
Србољуб Убипариповић
Александар Илчић

Штампа:
Артпринт, Нови Сад

Архимандрит Георгије Капсанис
Игумен Светог манастира Григоријата на Светој Гори

ОБОЖЕЊЕ

ЦИЉ човековог живота

Са енглеског превео:
Матеј Арсенијевић

Задужбина Светог манастира Хиландара
Београд, 2004.

ПОЗДРАВНО СЛОВО

Доба сјајне Ромеје и Србије Немањића је било кратко, али доволно да се утврди темељ нашем народу, његовој Цркви и култури, да он узрасте до свог места у заједници народа. У оно време су Хиландар и светогорска пожртвованост хиландараца били непосредни источник и учесник те повести и узрастања.

Данас је на истом путу завештања светих Саве и Симеона изникла једна савремена и будућности посвећена хиландарска установа у отаџбини, „Задужбина Светог манастира Хиландара”. Њен задатак је да настоји да у нашем времену и пред очима света оваплоти две највеће заповести: *Љуби Госиoga Boia својeia свим срцем својим... и Љуби ближњеia својa као самоia себе* (Мт 22, 37–39).

Књиге које се појављују пред нашим читаоцима један су од плодова делатности хиландарске Задужбине. Упознавајући савременог човека са богатим и спасоносним духовним наслеђем Цркве, Задужбина кроз своје библиотеке објављује дела православних аутора, од Светих Отаца до савремених богослова, духовника и писаца.

Тако Хиландар, кроз своју отаџбинску Задужбину наставља своје присуство у духовном и културном простору матице, непрекинутим писаним трагом, започетим делом и словом Светог Саве Српског.

Игуман манастира Хиландара
Архимандрит Мојсије

ПРЕДГОВОР СРПСКОМ ИЗДАЊУ

Господ наш Исус Христос јесте, према Светом Јеванђељу, Алфа и Омега људске историје, сврха посташа читавог света, предзамишљени циљ божанског стварања.
И Он је Џрије свећа, и све у њему јосћоји.
И Он је глава шијела, Цркве, који је јочешак, Прворођени из мртвих, да у свему Он буде јрви. Јер (Ошац) blaоизволи га се у Њему настани сва јуноћа. И да кроз Њећа измири све са собом, учинивши мир љејовом крвљу на крсћу, (јоми-ривши) кроз Њећа и оно што је на земљи и оно што је на небесима (Кол 1, 17–20).

Ова јеванђелска благодат надахнула је и Светог Саву, ктитора Светог манастира Хиландара и каснијег утемељитеља српске Цркве. Како би следовао Јеванђељу, он презре привремено земаљско царство

и замени га за Царство Небеско. Света Гора за њега постаде дом, где се подвизавао да се просветли како би просветлио народ свој, да се очисти како би га очистио, да се освећује како би народ кроз Христа Бога освећивао, да се сједини са Христом како би народ водио јединству са Христом.

Свети манастир Хиландар наставља ово освећено предање Светог Саве. Са Свете Горе он – као духовно сунце – просветљује, надахњује, освећује благочестиви народ српски. Данас, у време његових превеликих искушења, српском народу је поново потребан залог Светога Саве. Потребан му је тај залог, да му буде правило живота и извор културе. Данас, у епохи где се све смешава у котлу светског уједињавања и долази у опасност да потпадне под треће искушење Христово (Мт 4, 8–10), Задужбина Светог манастира Хиландара у Београду представља зрак светлости који одатле сија по Србији и осветљава лик Светога Саве и Свете Горе.

Објављивање четири наше књиге на српском језику у издању Задужбине Светог манастира Хиландара, има овај циљ: да пренесе нашој у Христу браћи реч живота,

поруку наде, радост спасења у Христу, и сада и убудуће.

Обожење је циљ нашег живота. То је циљ нашег хришћанског живота. Ради тога се подвизавамо како бисмо окусили тренутак истинитог искуства Бога. Због тога носимо наш лични и заједнички крст.

Честитамо благословеном братству на њиховим издањима. Похваљујемо њихово настојање наводећи доксолошки увод Посланице Ефесцима Апостола Павла: *Блајословен Бог и Отац Господ нашаја Иисуса Христу, који нас је блајословио у Христу сваким блајословом духовним на небесима* (Еф 1, 3), јер Њему припада свака слава, част и поклоњење у векове векова, амин.

Игуман Светог манастира Григоријата
на Светој Гори
† Архимандрит Георгије

На Светој Гори, 20. септембра 2004.

ОБОЖЕЊЕ – ЦИЉ ЧОВЕКОВОГ ЖИВОТА

Питање назначења нашега живота од највеће је важности, јер се тиче најбитнијега питања за човека: питања смисла његовога битовања на земљи. Тек када заузме правilan став о овоме питању, тек када схвати своје истинско назначење, човек постаје кадар да се на правilan начин суочи са свакодневним бригама свога живота, као што су односи са ближњима, студије, посао, брак, рађање и подизање деце. Ако, пак, не заузме правilan став о овом основном питању, човек ће промашити и у другим аспектима свога живота. Какав онда смисао могу они имати, ако је живот човеков у целини бесмислен?

Већ нам прва глава Светог Писма, у којој се говори о томе да је Бог створио човека *по Свом образу и подобију*, открива

циљ нашега живота, потврђујући нам велику љубав Триједнога Бога према човеку. Бог не жели да човек буде напросто створење са извесним даровима, својствима и надмоћношћу над остатком твари, већ жели да човек буде бог по Благодати.

Човек споља изгледа као пукотински биће, попут осталих живих створења. Наравно, човек јесте живо створење, али, као што вели Свети Григорије Богослов: „Човек је једино створење мимо свеколикестале творевине, које може постати бог” (На Богојављење, МПГ 36, 324, 13).

Ово *ио образу Божијем* се односи на дарове које је Бог дао једино човеку за разлику од свих осталих Његових створења, тако да је човек – икона Божија. Ти дарови су: словесни ум, савест, слободна воља, стваралаштво, љубав и чежња за савршенством и за Богом, лична самосвест и све што човека уздиже изнад свих осталих створених живих бића, што га чини лицем и личношћу. Другим речима, све оно што човека чини личношћу јесу дарови *ио образу Божијем*.

Обдарен *образом (иконом) Божијим* (личењем на Бога), човек је призван да за-

добија *подобије* (уподобљење Богу), да стиче обожење. Творац, Бог по Природи, призива човека да постане бог по Благодати.

Бог је обдарио човека даровима *о образу Своме* да би човек могао да се успиње на бескрајне висине, да би уз помоћ тих дарова могао да се уподоби Богу и Саздателју, да би са Творцем могао да има не спољашњи, морални однос, већ личну заједницу.

Можда је врло смело, чак, и помислити, а камоли рећи, да је циљ нашег живота да постанемо богови по Благодати. Међутим, управо то нам откривају Свето Писмо и Оци Цркве.

Нажалост, многи људи изван Цркве, баш као и многи људи у Цркви, не знају за ово. Они верују да је циљ нашег живота, у најбољем случају, пукоморално побољшање чији је циљ да постанемо боли људи. Међутим, по Јеванђељу, Предању Цркве и Светим Оцима, то није циљ нашега живота. Није једини циљ да се човек побољшава, постајући моралнији, праведнији, честитији, одговорнији. Наравно, све то он мора да постане, али то није најбитније, све то није коначни циљ за који је наш Творац и Са-

здатељ створио човека. А који је, онда, тај коначни циљ? То је – обожење, сједињење човека са Богом, али не на спољашњи и сентименталан, већ на истински начин.

Православна антропологија тако високо цени човека да – ако је упоредимо са антропологијама свих осталих философских, социолошких и психолошких учења – лако уочавамо у којој су мери све те антропологије површне и колико оне не одговарају узвишеног човековој тежњи за нечим заиста великим и стварним у животу.

А будући да је човек призван да битује по образу Божијем, јер је и створен да постане бог, он, чим се не креће путем обожења, почиње да осећа празнину у себи, осећа да нешто није у реду. Он покушава да ту празнину испуни разним садржајима, али ипак не проналази истинску срећу. Човек, гушећи се, ствара измишљени, површни, мали и ограничени свет, у коме сам себе поробљује и заточује. Он организује свој живот тако да никада нема мира, да никада не бива сам са собом. И оно што неки покушавају са дрогама, то он покушава са буком, напетошћу, телевизијом, радиом и информацијама о свему и свачему: да за-

борави, да не размишља, да не брине, да се не сећа да је на погрешном путу и да се удаљава од свога циља.

На крају, сироти савремени човек, ипак, остаје незадовољан собом, и тако бива све док не пронађе нешто друго, нешто веће, што постоји у његовом животу, нешто што је истински дивно и стваралачко.

Може ли се човек сјединити са Богом?
Може ли човек бити у заједници са Богом?
Може ли човек постати бог по Благодати?

ОВАПЛОЋЕЊЕ БОЖИЈЕ – РАЗЛОГ ЗА ЧОВЕКОВО ОБОЖЕЊЕ

Оци Цркве говоре да је Бог постао човек да би човек могао да постане бог (по благодати). Али, човек не би могао да се обожи да се претходно Бог није оваплотио.

У временима пре Христа, живело је много мудрих и праведних људи.

Стари Грци су, на пример, достигли висок ниво философскога знања о врлинама и о Богу. Њихова философија је, у свом учењу о „семеним логосима”, заправо, садржала елементе истине. Стари Грци уопште нису били атеисти, као што неки наши рђаво обавештени савременици покушавају да их прикажу, већ су били веома религиозни људи. Они нису знали за истинитога Бога, али, иако пагани, они су били на свој начин побожни и богообожљиви. Зато, можемо рећи да сви они

педагози и учитељи, политички и друштвени лидери који – будући да им је традиција Грчкога народа страна – покушавају да на силно искорене веру у Бога из душе нашег верног народа, покушавају да од истог тог народа направе „хибрид” (у древном значењу ове речи). Они, уствари, покушавају да наш народ лише његовог грчког (духовно-историјског) карактера, будући да је традиција Грка, у нашој древној, средњевековној и модерној историји – традиција побожности и богопоштовања. И управо је на тој и таквој традицији био и још увек јесте заснован васељенски културни допринос јелинства.

У философији Старих Грка можемо препознати чежњу за непознатим Богом, чежњу за истукством Бога. Стари Грци су били побожни, веровали су, али нису имали истинито и потпуно богопознање. Они нису имали заједницу са Богом. Обожење за њих није било могуће.

Стари Завет је, такође, пун праведних и побожних људи. Но, потпуно сједињење човека са Богом – обожење, постаје доступно и могуће тек кроз Оваплоћење Бога – Логоса (Слова) Божијег.

То је циљ Оваплоћења Божијег. Да је циљ човековог живота био само да постане морално боља јединка, онда не би било никакве потребе за Христовим доласком у свет. Не би било никакве потребе за Божанским Домостројем (Икономијом), за Оваплоћењем Божијим, Крстом, крсном Смрћу и Вајкрењем Господњим, дакле, ни за чим од онога што ми хришћани верујемо да се збило у Христу, будући да би Пророци, философи, праведници и учитељи сасвим добро могли да науче људски род како да себе побољша у моралном погледу.

Ми знамо да је сатана обмануо Адама и Еву, и да су они пожелели да постану „богови”, али без сарадње са Богом, и не кроз смирење, послушност и љубав, већ ослањајући се искључиво на сопствене снаге, своју вољу, тј. на један егоистичан и аутономан начин. Егоизам је, заправо, сама суштина Грехопада. Адам и Ева су се егоизмом и самодовољношћу одвојили од Бога и уместо обожења, стекли су нешто потпуно супротно: духовну смрт.

Оци Цркве веле да Бог јесте – Живот. Ко год се окреће од Бога, окреће се и од живота. Према томе, смрт и духовна умрт-

вљеност (физичка и духовна смрт) били су последица Адамове и Евине непослушности.

Сви схватамо последице Грехопада. Одвајање од Бога је човека бацило у један плотски, поживотињени и пођавољени живот. Божија величанствена творевина је тешко оболела, готово на смрт. „Икона Божија” у човеку је била унакажена. После Грехопада, човек није више имао могућности да се креће ка обожењу, као што је то био случај пре но што је згрешио. Налазећи се у оваквом стању тешке, готово смртне оболелости, човек више није био у стању да се изнова усмери ка Богу. Био је, дакле, неопходан нови, (духовно) здрави Човек, који би био у стању да изнова усмери човекову слободу према Богу.

Овај нови Корен, нови Човек јесте Богочовек, Исус Христос, Син Божији и Логос (Слово) Божији, Који се оваплотио да би саздао нови корен, нови почетак, ново семе новог рода људског.

Свети Јован Дамаскин, велики богослов Цркве, богословствује да је кроз Оваплоћење Логоса остварена друга заједница (заједничење) Бога и човека. Прва заједница,

она рајска, била је нарушена Грехопадом и човек је отпао од Бога. Наш свесастратални Бог је зато и омогућио нову – другу заједницу то јест заједничење Бога и човека, које више не може да буде раскинуто, јер је остварено у Личности Исуса Христа.

Христос Богочовек, Син и Логос Бога Оца, има две савршене природе: Божанску и човечанску. Ове две савршене природе сједињене су „несливено, непромењиво, неразделно и нераскидиво” у једној Личности Бога Логоса, у Личности Исуса Христа, по чувеној дефиницији Светог Четвртог Васељенског Сабора у Халкидону, која укратко чини, Духом Светим, богословски оклоп и штит Православне Цркве од свих врста христолошких јереси свих времена. Дакле, један Исус Христос има две природе: Божанску и човечанску.

Човечанска природа је, кроз ипостасно (лично) јединство двају природа у Личности Христовој, занавек сједињена са Божанском природом, зато што је Христос – занавек Богочовек. Христос се као Богочовек вазнео на Небеса. Христос као Богочовек седи са десне стране Оца. Христос ће као Богочовек доћи да суди свету о Своме Дру-

гоме доласку. Према томе, човечанска природа је сада (Христом) узнесена у сами загрљај Свете Тројице. Ништа више не може одвојити човечанску природу од Бога. И управо зато, ми људи – после Оваплоћења Господњег – ма колико падали у грехе и ма колико се удаљавали од Бога, можемо увек изнова да се сјединимо са Богом – само ако то у свом покајању пожелимо. Ми можемо да се сјединимо са Богом, да постанемо богови по Благодати Божијој.

ДОПРИНОС ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ ОБОЖЕЊУ ЧОВЕКОВОМ

Господ Исус Христос нам омогућава да се изнова сјединимо са Богом и да се вратимо првобитном назначењу за које је Бог и створио човека. Зато се Исус Христос у Светом Писму и назива – Путем, Дверима, Добрим Пастиром, Животом, Вајсрењем и Светлошћу. Христос је Нови Адам Који исправља Адамов првородни грех. Први Адам нас је својом непослушношћу и егоизмом одвојио од Бога. Други Адам – Христос нас изнова присаједињује Богу кроз Своју љубав и Своју послушност Оцу, кроз послушност до смрти – *смрћи на Крсту*. Христос усмерава нашу слободну вољу к Богу да бисмо се, приносећи Богу нашу слободу, изнова сјединили са Њим.

Али, дело Новога Адама је захтевало и дело Нове Еве – Свесвете Богородице, ко-

ја је исправила грех Старе Еве. Ева је подстакла Адама на непослушност Богу. Нова Ева је дала одлучујући допринос оваплоћењу Новога Адама, Који ће повести род људски к послушности Богу. Управо је зато наша Владичица Богородица, будући прво људско биће које је – на изузетан и јединствен начин – задобило обожење, имала не само основну, већ и неопходну и незамењиву улогу у нашем спасењу.

По Светом Николи Кавасили, великим богослову из четрнаестога столећа, да Света Богородица није Богу принела своју послушност и слободну вољу, да није одговорила – „Да” Богу, Оваплоћење Божије не би било могуће, јер би Бог (у било ком другом случају) нарушио слободу коју је даровао човеку. Бог не би могао да се оваплоти да није постојала таква пречиста и пренепорочна душа као што је била Богородица. Она је свецело принела своју слободу, своју слободну вољу, читаву себе Богу да би Га понела у себи и донела нама.

О колико дугујемо Свесветој! Црква због тога указује велику част и поштовање Богородици. Свети Григорије Палама, сажимајући светоотачко богословље, вели да

Свесвета заузима место одмах после Пресвете Тројице, да је она бог (по Благодати Божијој) одмах после Бога – свеза створеног са нествореним, или – „прва међу спасенима”, како вели један други богослов наше Цркве. Свети Никодим Светогорац, један новији просветљујући учитељ Цркве, богословствује да светлост која исходи од Свесвете просветљује, чак, и Чинове анђелске. Зато Црква Свесвету велича као „часнију од Херувима и неупоредиво славнију од Серафима”.

Оваплоћење Логоса и обожење човека јесте највећа тајна наше вере и нашега богословља. И то је оно чиме наша Православна Црква живи свакодневно кроз своје Свете Тајне, своју химнологију, своје иконе, то јест у потпуности свога живота. Чак и архитектура православних цркава потврђује ову истину. Купола цркве где се изображава Христос Сведржитељ символише силазак Неба на земљу – истину да је Бог постао човек и да се *настанио међу нама* како пише Свети Јеванђелист Јован (Јн 1, 14).

Будући да је Бог постао човек кроз Пресвету Богородицу, ми изображавамо Бо-

городицу на олтарској апсиди да бисмо приказали да Бог кроз Богородицу заиста силази на земљу људима. Богородица је „Лествица којом Бог силази” и „Лествица која нас узводи са земље на Небо”, Она је – сместиште несмествивога Бога, нашега спасења ради, Она је – „Шира од Небеса”.

Црква, затим, изображава обожене људе – оне који су, зато што је Бог постао човек, постали богови по Благодати Божијој. Отуда у нашим православним црквама можемо да изображавамо, не само оваплоћенога Бога Христа и Његову пренепорочну Мајку Владичицу Богородицу, већ и све Свете. По свим зидовима цркве ми изображавамо дела (плодове) Оваплоћења Божијег: свете и обожене људе и жене.

Према томе, када уђемо у православну цркву и видимо предивне фреске и иконе, ми тада постајемо причасници следећег искуства: поимамо дело Божије, учињено човека ради, као и циљ нашега живота. Све у цркви потврђује Божије Оваплоћење и човеково обожење.

ЦРКВА – МЕСТО ЧОВЕКОВОГ ОБОЖЕЊА

Они који желе да се сједине са Христом, са Богом Оцем кроз Христа, знају да се то сједињење збива у Телу Христовом, а то је наша Света Православна Црква. Сједињење, наравно, не са Божијом Суштином, већ са обоженом човечанском природом Христовом. Међутим, ово сједињење са Христом није спољашње, нити је пуко морално. Ми нисмо следбеници Христови као што су људи следбеници неког философа или учитеља. Ми смо удови Тела Христово-га – Цркве. Црква је Тело Христово, Тело стварно, а не „морално”, као што неки теолози погрешно пишу, не погрузивши се дубински у дух Православне Цркве. Христос прихвата нас хришћане, упркос нашој недостојности и огrehовљености, и уткивљује нас у Своје Тело. Он нас чини удовима Сво-

јим и ми, истински а не „морално”, постаемо удови Његовога Тела. Свети Апостол Павле вели: *Јер смо удови Тијела Њејова, од меса Њејова, и од костију Њејових* (Еф 5, 30).

Наравно, у зависности од хришћаниног духовног стања, он понекад битује као живи уд Тела Христовог, а понекад као мртви уд. Али, чак и као мртви уд, он не престаје да буде уд Тела Христовог. На пример, крштени човек је већ постао уд Тела Христовог, али ако се не исповеда, ако се не причешћује и ако не живи духовно, он постаје мртви уд Тела Христовог.

Но, упркос томе, чим се покаје, он истога часа бива пројет Божанским Животом и изнова постаје живи уд Тела Христовог. Није му, дакле, потребно поновно Крштење. С друге стране, онај који није крштен, није члан Тела Христовог иако води моралан живот. Њему је потребно да прими Свето Крштење да би постао уд Тела Христовог, да би се утквио у Христа.

Као удовима Христовога Тела, нама се дарује живот Христов и тај живот постаје наш живот. На тај начин нам се дарује живот, бивамо спасени и обожени, што би би-

ло немогуће да нас Бог није учинио удови-
ма Тела Свога.

По Светим Оцима, наше спасење би би-
ло немогуће без Светих Тајни Цркве које
нас уткивљују у Христа и чине нас једноте-
леснима и једнокрвнима Христу.

О какав је превелики благослов бити
причасник Светих Тајни! Христос поста-
је наш, Његов живот постаје наш живот,
Његова Кrv постаје наша Krv. Зато, Све-
ти Јован Златоусти запажа да Бог ништа
више не може понудити човеку од онога
што му нуди у Светоме Причешћу. Нити
човек може тражити ишта више од Бога
од онога што прима од Христа у Светоме
Причешћу.

Према томе, примивши Свето Крште-
ње и Миропомазање, и исповедајући грехе
своје, ми се причешћујемо Телом и Кrvљу
Господњом и постајемо богови по Благода-
ти. Сједињујемо се са Богом и више Му ни-
смо туђи, већ смо Му присни пријатељи
(присници).

У Цркви, где се сједињујемо са Богом,
ми живимо новом стварношћу коју је Хри-
стос донео свету: стварношћу нове твари.
То је живот Цркве и живот Христов, живот

који постаје наш као дар Духа Светога. У Цркви, све води ка обожењу – Света Литургија, Свете Тајне, богослужење, проповедање Јеванђеља, пост, све. Црква је једино место обожења.

Црква није социјална, културна или историјска установа попут осталих установа овога света. Она је потпуно различита од свих световних установа. У свету постоје различите установе, организације, фондације и друга корисна удружења. Међутим, наша Православна Црква јесте јединствена, јер је она једино место Божијег заједничења са човеком, једино место човековог обожења. Човек може да постане бог искључиво у Цркви и нигде другде. Он то може ни на универзитетима, нити у социјалним службама, нити у било чему другоме дивном и добром што свет може да понуди. Ма колико све то било добро, оно не може да пружи оно што Црква може. Управо зато световне установе и системи никада не могу бити замена за Цркву, ма колико доприносиле напретку.

Могуће је да због нас, слабих и грешних људи, с времена на време у Цркви дође до криза и тешкоћа. Могуће је да у окриљу

Цркве дође чак и до скандала. А то се до-гаћа зато што смо у Цркви сви на путу ка обожењу и сасвим је природно да се на том путу пројављују и људске слабости. Ми ни-смо богови, већ постајемо богови (по Благо-дати). Али, ма колико да се таквих ствари додогоди, ми се никада нећемо окренути од Цркве, зато што у њој имамо једину могућ-ност за сједињење са Богом.

На пример, идемо у цркву на Свету Ли-тургију и тамо срећемо људе који нису па-жљиви на Литургији, који причају једни са другима и узнемирају друге, и тада нам на ум пада следећа „логична“ помисао, ко-ја гласи: „Шта ја уопште добијам од одла-жења у цркву? Није ли било боље да сам остао код куће где бих могао да се молим у миру и сабраности?“

Међутим, ми се таквој злуј помисли мо-рамо трезвоноумно усротивити овако: „Можда бих код куће имао више споља-шњега мира, али не бих имао Божију Бла-годат која ме освештава и обожује. Не бих имао Христа Који је присутан у Својој Цр-кви, нити бих имао Његово Свето Тело и Његову Пречисту Кrv, који су у Његовој Светој Цркви, на Часној Трпези. Не бих

учествовао у Последњој Вечери Свете Литургије. Био бих одвојен од моје браће у Христу који, заједно са мном, чине Тело Христово.”

Према томе, шта год да се деси, нећемо одступати од Цркве, јер једино у њој имамо пут обожења.

ОБОЖЕЊЕ ЈЕ МОГУЋЕ КРОЗ НЕСТВОРЕНЕ ЕНЕРГИЈЕ БОЖИЈЕ

По учењу Светога Писма и Отаца Цркве, у Православној Цркви Христовој, човек може да задобије обожење управо зато што је Благодат Божија нестворена. Бог није само (Божанска) Суштина, како тврде на Западу, већ Бог јесте и (Божанска) Енергија. Када би Бог био само Суштина, наше сједињење и заједничење са Њим не би било могуће, будући да је (Божанска) Суштина апсолутно неприступна и недостижна за човека: *Нећеш моћи видјећи Лица Мояја, јер не може човјек Мене видјећи и осјашти жив* (Изл 33, 20).

Поменимо један поучан пример, заснован на људском искуству. Ако додирнемо голу жицу под струјом – умрећемо. Али, ако ту жицу спојимо са електричном лампом, добићемо светлост. Ми видимо око

себе помоћу електричне енергије, ми уживамо у њеним благодетима и користимо се њоме, мада не можемо (и не смејмо) да дотакнемо њену „суштину”. Рецимо да се нешто слично догађа и са нествореном Енергијом Божијом.

Када би било могуће да се сјединимо са Божанском Суштином, тада бисмо могли постати богови и по Божанској Суштини. Тада би, тако да кажемо, све постало богољико, а то би довело до збрке и, у ствари, ништа не би било богољико по Суштини. А то је, укратко говорећи, управо оно у шта верују источњачке религије. У хиндуизму, на пример, бог нема лично постојање, већ представља неодређену силу која пружа читав свет – људе, животиње, ствари (и то је пантеизам).

Са друге стране, када би Бог био само Суштина без Својих енергија, Он би био самодовољни Бог, Који је (апсолутно) одвојен од Својих створења и истима (апсолутно) неприступан.

По православном богословљу, Бог је Јединица у Тројици и Тројица у Јединици. Како Свети Максим Исповедник, Свети Дионисије Ареопагит и други Оци Цркве

карактеристично уче, Бог је свепрожет Божанском Љубављу према Својим створењима. Кроз ову бескрајну и екстатичку (иступљенску) љубав Своју, Бог излази из Себе да би се сјединио са Својим створењима. Бог ово пројављује и остварује кроз Своју енергију или, боље речено, кроз Своје енергије.

Бог је Својим нествореним енергијама створио свет и наставља да га ствара. Бог Својим енергијама даје нашем свету суштину и биће. Бог је свагдаприсутан у твари и држи је у бићу Својим суштинотворећим енергијама. Бог просветљује човека Својим просветљујућим енергијама. Бог освештава човека Својим освештавајућим енергијама. Коначно, Бог обожује човека Својим обожујућим енергијама. Према томе, Бог обитава у твари, свету, историји и животима људи кроз Своје нестворене енергије.

Енергије Бога су Божанске енергије. Божанске енергије су, такође, Бог, а да при том нису Његова Суштина. Оне јесу Бог и отуда оне обожују човека. Када Његове енергије не би биле Божанске и нестворене, оне не би биле Бог. Оне не би могле да нас обожују, да нас сједињују са Богом. Та-

да би између Бога и човека зјапио неприменим амбис. Али, будући да Бог има Божанске енергије кроз које се сједињује са нама, и ми можемо да заједничимо са Њим и да се сједињујемо са Његовом Благодаћу, а да притом не постаемо исто што и Бог, што би био случај када бисмо се сједињавали са Његовом Суштином.

Ми се, дакле, сједињујемо са Богом кроз Његове нестворене, Божанске енергије а не кроз Његову Суштину.

Западни јеретици ово не могу да прихвате. Будући да су рационалисти, они не праве разлику између Божанске Суштине и Божанских енергија. Они тврде да је Бог искључиво – Суштина и зато не могу да прихвате човеково обожење. Како би уопште човек могао да се обожи када западни јеретици сматрају да су Божанске енергије створене а не нестворене? Уз то, како би нешто што је створено, то јест одвојено од Самога Бога, могло да обожи створенога човека?

Зато се они, да би избегли пантеизам, уздржавају да говоре о обожењу. Шта онда, по њима, остаје као циљ човековог живота? Напросто, морално усавршавање. Када

човек већ не може да се обожи Благодаћу Божијом, тј. Божанским енергијама, шта је онда циљ живота? Да се човек морално усавршава и живи морално. Али, морално савршенство нијеово за човека. Човека не може да задовољи да постане бољи него што је био, да чини морална дела. Наш крајњи циљ је да се сјединимо са Богом Живим. То је циљ стварања света. Ово (сједињење с Богом) желимо. То је наша радост, наша срећа, наше испуњење.

Душа човека који је створен по *образу и подобију Божијем*, тежи к Богу, чезне да се сједини са Њим. И без обзира на то колико је човек моралан или добар, и без обзира на то каква морална дела он може да чини, човек – уколико не нађе Бога и уколико се не сједини са Њим – нема утольења, јер једино Бог Живи утольује ту човекову свету жеђ, ту божанску чежњу, ту тежњу за сједињењем са Богом, за обожењем. Човек у себи носи љубвену моћ коју прима од свога Творца да би волео истински, силно и несебично, као што то чини његов Свети Творац Који је (бескрајно) заволео Свој свет и Своја створења. Човек има моћ да заволи Бога том светом љубављу и том

љубвеном способношћу. Када човек не би имао икону (образ) Божију у себи, његова потрага за Прволиком (Богом) не би уопште била могућа. Лик тежи ка Прволику и налази покоја тек када га нађе.

Један западни монах, Варлаам Калабријски је, у четрнаестом веку проузроковао велику буру у Цркви. Он је чуо да светогорски монаси говоре о обожењу. Чуо је да они сматрају да човек после велике духовне борбе, очишћења од страсти и многе молитве бива удостојен да се сједини са Богом, да прими богопознање и боговиђење. Чуо је да светогорски монаси тврде да су имали опит Нестворене Светлости коју су Свети Апостоли видели на Преображење Спаситеља нашега Христа на гори Таворској.

Али, Варлаам, будући јеретичкога и рационалистичкога ума, није био кадар да појми аутентичност Божанскога опита ових смирених монаха и оптужио је Светогорце да су у прелести, да су јеретици и пагани. Немајући знања о разлици између (нестворене) Божанске Суштине и нестворене Божанске Енергије, Варлаам је тврдио да је човеку немогуће да види Благодат Божију.

И тада је Благодат Божија просветлила и пројавила учитеља наше Цркве, Светогорца Светог Григорија Паламу, архиепископа солунског. Са великим богоумудрошћу и богопросветљеношћу, као и личним искуством, Свети Григорије Палама је много проповедао, много писао и поучавао да је, у складу са Светим Писмом и Светим Предањем Цркве, Светлост Благодати Божије – нестворена, да је то Божанска енергија. Он је, даље, тврдио да обожени човек заиста може да види ту Светлост и да то представља најувишије и најистинитије искуство (опит) обожења, те да обоженога човека други људи могу да виде у тој Светлости. Та Светлост јесте Слава Божија, Красота Његова, Светлост Таворска, Светлост Вакгрсења Христовога, Светлост Педесетнице и онај „Облак светлосни” који се помиње у Староме Завету. И, заиста, Нестворена Светлост Божија није симболичка као што су заблудно веровали Варлаам и његови следбеници.

Црква је, касније, на своја три сабора у Константинополју, подржала учење Светог Григорија Паламе и исповедила да живот у Христу није пукоморалистичко усавршава-

ње човека, већ обожење. А то значи – учешће у слави Божијој и боговиђење, созерцање Његове Благодати, Његове Нестворене Светлости.

Ми дuguјемо велику захвалност Светом Григорију Палами зато што нам је, благодарећи просветљењу које је примио од Бога и своме искуству и своме богословљу, предао учење Цркве и непролазни опит у погледу обожења човековог. Хришћанин није хришћанин само зато што говори о Богу. Хришћанин је хришћанин зато што има искуство Бога. То је као када некога заиста волите и разговарате са њим, и осећате да сте једно биће са њим, и радује вас што сте са њим: управо то се дешава и у човековом заједничењу са Богом. То није само некакв спољашњи однос, већ мистичко сједињење Бога и човека у Духу Светоме.

Све до дана данашњег римокатолици сматрају да је Божија Благодат, тј. да је Енергија Божија – створена. То је, нажалост, једна од многих разлика које би требало да буду разматране крајње озбиљно у богословском дијалогу са римокатолицима. „*Filioque*”, папско првенство и папска „непогрешивост” нису једине суштинске

разлике између Православне Цркве и римокатолика. У те разлике спада и оно о чemu смо малопре говорили. Чак и када би римокатолици исправили све неправославно у своме учењу, ми не бисмо могли да се (црквено) измиримо са њима уколико они не би прихватили да је Благодат Божија нестворена. Јер, како би човек уопште могао да се обожи, ако би Божија Благодат била створена, а не Нестворена Енергија Духа Светога (као што јесте)?

ПРЕТПОСТАВКЕ ОБОЖЕЊА

Свети Оци нас уче да ми обожење можемо стећи искључиво у Цркви. Но, обожење је дар Божији, а не нешто што ми можемо задобити својим сопственим снагама. Природно је да ми треба – да хоћемо, да се трудимо, да се боримо и припремамо да бисмо били „достојни” и спремни да примимо и сачувамо тај превелики дар Божији, будући да Бог не жели ишта да чини без нашег пристанка. Обожење је, dakле, дар од Бога. Зато Свети Оци и кажу, да ми, са своје стране „примамо” обожење, док Бог, са Своје стране, „савршава” обожење.

Неколико је неопходних предуслова на човековом путу ка обожењу:

a) Смирење

По Светим Оцима, први предуслов обожења јесте смирење. Човек не може кре-

нути стазом обожења, нити примити Божанску Благодат, нити постстати присник Божији без благословенога смирења. Човеку је неопходно смирење, чак, и да би уопште појмио да је смисао његовога живота – обожење. Како ћеш уопште, без смирења, признати да се смисао твога живота налази ван тебе, то јест у Богу?

Све док човек живи egoистично, човекоцентрично, аутономно (од Бога), он себе поставља као средиште и као смисао свог живота. Он верује да може сам себе да усаврши, да осмисли и обожи. То је дух савремене цивилизације, философије и политичке: створити бољи, праведнији свет, али свет аутономан од Бога, свет са човеком као својим средиштем, свет који не признаје Бога, који не признаје да је Бог источник (извор) свега доброга. Ту грешку је починио и Адам када је поверовао да може да постане бог и да се оствари својим сопственим снагама. Сва хуманистичка *Вјерују* свих епоха понављају ту Адамову грешку, јер не сматрају заједниччење са Богом неопходним предусловом за човеково усавршавање.

Све православно јесте богочовекоцентрично, јер има Богочовека Христа за своје

средиште. Све што није православно – било да се ради о папизму, протестантизму, масонству, Јеховиним сведоцима, атеизму... – све ван Православља има заједнички именилац: средиште му је човек. За нас, Христос је Средиште. Зато је лако бити јеретик, Јеховин сведок или масон или било шта друго, али је тешко бити православни хришћанин. Да би постао православни хришћанин, човек мора да прихвати Христа, а не себе као средиште свега.

И управо због тога почетак пута ка обожењу јесте смирење, то јест – свест о томе да смирао нашега живота није у нама већ у нашем Оцу, Творцу и Саздатељу.

Поред тога, морамо се смиравати да бисмо схватили да смо духовно болесни, да смо преиспуњени раслабљеношћу и страстима.

Онај који започиње путовање ка обожењу мора непрестано да се смирава да би постојано ходио тим путем. Јер, уколико прихвати помисао да оно што чини јесте добро и да он сопственим снагама напредује, постаће плен гордости. Изгубиће све што је стекао и мораће да крене из почетка, мораће изнова да се смирава, да сагледава своје

слабости, своју духовну оболелост и да се више не ослања на себе. Човек мора да се ослања на Благодат Божију да би постојано ходио путем ка обожењу.

Управо зато, када читамо Житија Светих, смирење Светих оставља на нас тако снажан утисак. Иако су били веома близу Богу, иако су понекад сијали у светлости Божијој, чинили чуда и точили миро, они су, истовремено, веома смирено мислили о себи, сматрајући да су и даље удаљени од Бога, да су и даље последњи од свију људи. Управо их је то и такво смирење учинило боговима по Благодати.

б) Подвигнишћво

Свети Оци запажају да обожење има своје степене, да почиње од најнижих и да се успиње ка највишима. Задобијајући смирење, ми започињемо – кроз покајање и многи труд у својој свакодневној борби у Христу – живот испуњавања светих заповести Христових, чији је циљ – очишћење од страсти. Уз то, Свети Оци веле да Сами Бог обитава скривен у заповестима Својим, те стога хришћани, испуњавајући из љубави према Христу и из вере у Христа заповести Његове, постају Његови заједничари.

По Светим Оцима то је први степен обожења који се назива „праксом”. Практичко живљење јесте почетак пута ка обожењу. Наравно, овај почетак није нимало лак зато што је борба за искорењивање страсти веома тешка. Потребно је много напора да бисмо, мало по мало, запуштену њиву наше унутарњости очистили од „трња и камења” страсти, да бисмо је духовно обрадили, тако да семе Господње може да падне на њу и донесе плода. Ради остварења овога неопходно је велико и непрестано подвижничко усилјавање свога „ја”. Зато Господ и каже: *Царство небеско с најором се осваја, и подвижници ћа задобијају* (Мт 11, 12). Свети Оци нас, такође, уче: „Дај крв (своју) и прими Духа!”. Другим речима, не можемо примити Духа Светога све док не принесемо на жртву крв нашега срца у борби за очишћење од страсти, у борби за истинско, дубинско покајање и задобијање врлина.

Све врлине су аспекти једне и највеће врлине – врлине љубави. Када хришћанин задобије љубав, он је стекао све врлине. Јубав из душе човекове искорењује узрочника свакога зла и свих страсти, а то је по

Светим Оцима – себичност. Свеколико зло у нама исклијава из таштине, а таштина је љубав оболела од самољубља. Управо зато наша Црква има подвижништво. Без подвижничког труда нема духовног живота, нема борбе, нема усавршавања. Ми се подвргавамо послушању, ми постимо, ми бдијемо, ми се молимо чинећи метаније и стојећи многе часове да бисмо се очистили од страсти. Ако би Православна Црква престала да буде подвижничка, престала би да буде и православна. Она више не би могла да помогне човеку да се ослободи од страсти и да постане бог по Благодати.

Оци Цркве су развили обимно и темељно антрополошко учење о души човековој и страстима његовим. Душа се, по Светим Оцима, „састоји“ од мисленог и осећајног „дела“ или моћи. Осећајни део садржи жељне и вольне моћи душе. Мислени део чине словесна дејства душе, то јест расуђивање и мишљење. Осећајни део душе чине афирмативна или негативна осећања – љубав и мржња. Жељна моћ душе се пројављује као жеља за чулним уживањем и задовољством, или као похлепа, прождрљивост, телесне жеље и страсти. Ако човек не очисти

сва три дела душе – мислени, вольни и жељни – он у себе не може да прими Благодат Божију. Он не може да се обожи. Мислени део се очишћује кроз стражење, кроз непрестану пажњу над мислима ума, а то значи кроз прихватање добрих мисли и одбацивање злих помисли. Вольни део се очишћује кроз љубав. И, коначно, жељни део се очишћује кроз трезвоумље. Сви они заједно се очишћују и освештавају кроз молитву.

в) Свете Тајне и молитва

Христос се усеваја у човеково срце кроз Свете Тајне – Крштења, Миропомазања, Исповести и Божанске Евхаристије. Светоме Причешћу приступају само они хришћани који су у заједници са Христом, који имају Бога и Божију Благодат у себи и својим срцима, јер су крштени и јер су се покајали и исповедили.

Али, страсти стално помрачују Божанску Благодат у нама, као што пепео покрива жар. Врлинским живљењем и молитвом срце се очишћује од страсти и жар Божије Благодати поново се распламсава у хришћанину, и он почиње изнова да осећа Христа у своме срцу које је средиште његовога бића.

Свака молитва Цркве помаже очишћењу срца. Но, нарочито је корисна једнореченична молитва, „Молитва срца” или „Исусова молитва”, која гласи: „Господе, Исусе Христе, Сине Божији, помилуј ме грешнога!”. Ова молитва, којом се монаси одувек моле на Светој Гори, има следеће предности: она, будући да се састоји од само једне реченице, помаже да човек у уму успешно сабере своју молитвену пажњу. Кроз такву сабраност молитвеник „спушта” свој ум у срце, пазећи да му ум не ремете никакве друге ствари нити мисли, ни добре ни зле, и тада се бави искључиво Богом. Упражњавање умно-срдачне молитве, која временом и уз помоћ Благодати Божије, може да постане и непрекидна, јесте читава једна наука, свето умеће које Свети наше вере детаљно описују у својим светим списима, а нарочито у обимној антологији отачких спisa званој *Доброшољубље*.

Исусова молитва помаже људима и пружа им велику радост. Напредујући у овој молитви и живећи, истовремено, у складу са светим заповестима Христовим и Црквеним, хришћани се удостојавају опитног

примања Божије благодати. Они почињу да окушају сладост заједнице са Богом и то у сопственом искуству: *Окусиште и видиште га је добар Господ* (Пс 33, 8). За нас православне Бог није идеја, нешто о чему напростио размишљамо или разговарамо или о чemu читамо: Бог је за нас Личност, са Којом ми живимо у личној заједници, Онај Којим живимо и Кога опитујемо.

Од велике је духовне помоћи хришћанима који живе у свету, у сред различитих дневних брига и активности, ако успеју да, у току дана, пронађу макар пар минута мира да би се молили Исусовом молитвом. Наравно, свако вршење подвига и свако испуњавање дужности, са смирењем и љубављу, и у складу са вољом Божијом, освештава живот хришћанинов. Али, молитва је заиста неопходна. У тихој соби (по могућству после извесне духовне припреме која се састоји у паљењу кандила пред иконом и кађењу просторије), што је даље могуће од буке и узнемирења, и после тренутака умирења ума, хришћанин може да погрузи ум у своје срце, изговарајући молитву: „Господе, Исусе Христе, Сине Божији, помилуј ме, грешнога!“.

О какав мир и силу душа човекова црпе из оваквог тиховања у Богу! О какво велико окрепљење ова молитва доноси души човековој током читавога дана, тако да бива у стању да чува мир свој, нетакнут бригама и узнемирењима. Ова молитва омогућава моћима („деловима“) душе човекове да дејствују у сагласју и јединству.

Неки људи, пак, трагају за духовним миrom кроз лажне духовности прелесних и демонизованих учења као што су такозване „источњачке религије“. Они покушавају да задобију мир спољашњим вежбањем, медитацијом и томе слично, да би постигли равнотежу душе и тела. Промашај свих оваквих покушаја је тај што човек, бавећи се тим активностима и покушавајући да одбаци све мисли и сам вештаствени (материјални) свет, уствари не разговара са Богом, већ са самим собом. Тако човек завршава у ћорсокаку човекоцентризма и промашује циљ.

ИСКУСТВА ОБОЖЕЊА

Искуства обожења су сразмерна степену човековог духовног очишћења. Колико је човек очишћенији од страсти, толико је узвишеније искуство Бога које прима, видећи Бога по речима Св. Писма: *Блажени чисти срцем, јер ће Бога видјеши* (Мт 5, 8).

Када човек почне да се каје, да се исповеда и да плаче због својих грехова, он тада прима прва искуства Благодати Божије. Та искуства су, најпре, сузе покајања које испуњавају душу неизрецивом радошћу, а, потом, и дубоки мир који се усева у душу. Зато се покајно туговање због греха назива „радосном тугом”, као што и каже Господ у Блаженствима: *Блажени који њлачу, јер ће се ушијешиши* (Мт 5, 4).

Потом, човек напредује ка вишим степенима (искуства обожења), као што је сте-

пен Божанскога просветљења, на коме Бог просветљује ум човеков и човек созерцаја ствари, свет и људе из потпуно другачије перспективе.

После овога, хришћанинова љубав према Богу наставља да се увећава, долазе нове сузе, али овај пут узвишеније, сузе љубави према Богу, сузе Божанске љубави. То више нису сузе које се проливају због грехâ, јер је човек сада сигуран да му је Бог опростио грехе (за које се покојао). Те другачије сузе – сузе које доносе узвишеније блаженство, радост и мир души – јесу знак савршенијег искуства обожења.

Човек, затим, задобија „бестрашће”, тј. живот који не нарушавају ни страсти нити греховне слабости. Човек с миром и сабраношћу подноси сваку спољашњу увреду, јер је слободан од гордости, мржње, гнева и плотских жеља.

То је други степен обожења који се назива – *созерцање* (*theoria*, теорија).

Човека, који се очистио од страсти, Дух Свети просветљује, озарује и обожује. *Theoria* значи – созерцање (сагледање). Созерцање Бога значи – боговиђење. Али, да би неко могао да види Бога, мора и сам да бу-

де у „стању” обожења. Према томе, боговићење значи – обожење.

Када се човек потпуно очисти и принесе свецелога себе Богу, он тада прима најузвишеније искуство Божије Благодати (које човек може примити). То је, по Светим Оцима, виђење нестворене Светлости Божије. Ту Светлост виде само они који су веома напредовали на путу обожења, а таквих је мало у сваком поколењу. Свети Божији виде Нестворену Светлост и други их виде у тој Светлости, баш онако како их видимо на њиховим светим иконама са златокрузима око глава.

У Житију Светог Василија Великог, на пример, читамо да су док се он молио у својој келији, монаси (наравно, они који су били удостојени да то виде) виђали да су и он и његова келија потпуно били обасјани Нествореном Светлошћу Божијом, Светлошћу Благодати Божије. У Житијима многих Новомученика наше Вере, читамо да би Турци – после страшног мучења – излагали мртва тела Новомученика на градским трговима да би тиме застрашили друге хришћане, и да је, много пута, ноћу од тих тела сијала светлост. Та светлост је

сијала тако видљиво и снажно да би сами Турци наређивали да се тела уклоне, јер су била доказ истинитости наше вере православне. Турци су, на тај начин, желели да избегну понижење у очима хришћана који су видели да је Бог славно прославио Своје Свете Мученике.

Благодат обожења очувава тела Светих нетрулежним, претварајући их у свете мочти, мироточиве и чудотворне. Божија Благодат, како вели Свети Григорије Палама, сјединивши се са душама Светих, усељава се и у њихова света тела, облагодаћујући и њих у потпуности. И не само њихова тела, већ и њихове гробове, и њихове иконе, и цркве које су њима посвећене. Ето зашто ми поштујемо и целивамо иконе, свете мочти, свете гробове и цркве посвећене Светима. Јер у свима њима обитава Благодат Божија коју Свети има у својој души, благодарећи свом сједињењу са Богом, своме обожењу.

Управо зато ми у Цркви примамо благодат обожења, не само душом већ и телом. Тело, које заједно са душом тежи ка Богу, бива прослављено, заједно са душом, као храм Духа Светога који обитава у њему.

Благодат Божија која се излива од Госпо-да, Богочовека Христа лије се на Свесвету и Свете, па онда и на нас грешне.

Сасвим сигурно да је умесно поменути да нису сва духовна искуства која хришћани доживљавају истинита духовна искуства или искуства обожења. Многи хришћани бивају обманути (прелешћени) демонским или, пак, психолошким искуствима. Да би се избегао ризик обмане и демонских утицаја, хришћанин треба да сва своја духовна искуства открива своме духовнику, који ће, будући од Бога просветљен, проценити да ли су та искуства истинита или не, и који ће, у складу са тим, духовно руководити човека који му се исповедио. Уопштено говорећи, послушност духовном оцу јесте најсуштинскији аспект нашег духовног живота, кроз који ми задобијамо Црквени дух ученика Христових и кроз који бива осигурана правилност наше духовне борбе која треба да нас води ка сједињењу са Богом.

Нарочито „место“ обожења, увек наравно у Цркви, јесте монаштво, место где монаси, који су задобили светост, бивају удостојени узвишених искустава сједињења са Богом.

Према томе, они монаси који удеониче у обожењу и светости помажу читавој Цркви. Јер, како хришћани верују у складу са многовековним Светим Предањем Цркве, монашка усрдна духовна борба има благотворан учинак на живот сваког хришћанина у свету који се бори за спасење. Отуда, у Православљу, верни Цркве имају велико поштовање за монаштво.

Коначно, ми у Цркви узимамо учешћа у заједници Светих, ми опитујемо јединство у Христу и радост јединства у Христу. То значи да у Цркви нисмо изоловани чланови, већ јединство (удова), братство, тј. братска заједница, не само једних са другима, већ свих нас са Светима Божијим и онима који су живи на земљи и онима који су се упокојили у Господу. Чак ни смрт не нарушива то јединство хришћана. Смрт не може да раздвоји хришћане јер су сви они – једно у вискрломе Телу Христовом.

Због овога, сваки пут када се служи Света Литургија, ми учествујемо у њој заједно са Анђелима и Светима свих векова. Ту су присутни и наши упокојени сродници, наравно они који су у јединству са Христом. Сви смо ми присутни и заједничимо једни

са другима тајанствено; не на спољашњи начин, већ у Христу.

Ово је очигледно на Проскомидији где се, на Свети Дискос око Агнеша – Јагњета Христа, постављају честице за Свесвету Богородицу, Свете, живе и упокојене хришћане. После освештања Светих Дарова, све те честице се стављају у Крв Христову.

Велики је благослов Цркве то што смо њени чланови и што можемо да заједничимо не само са Богом, већ и једни са другима, као удови Тела Христовога.

Сам Христос јесте Глава овог Светог Тела. Живот из Главе истиче свецелом Телу. Тело, наравно, има живе удове, али нису сви његови делови једнако здрави и живи. Већина нас припада категорији болесних удова тог Тела. Но, живот, то јест здрава Крв, истиче од Самог Христа и Његових живих удова оним болесним удовима, и они, мало по мало, такође, оздрављују и окрепљују се. Ето зашто морамо бити у Цркви! Да бисмо примали здравље и живот, јер они (удови) који се отуђе од Цркве немају могућност за опоравак и оживљење.

Све ово, наравно, не збива се одједном. Православни хришћанин мора да се бо-

ри читавог свог живота да би, постепено, задобио Благодат Божију у Цркви, да би – кроз смирење, кроз покајање, кроз молитву, кроз Свете Тајне – задобио светост и обожење.

И то је једини и најузвишенији циљ нашега живота. Није толико битно докле ћемо тачно стићи. Оно што је битно јесте наша борба коју Бог благосиља обилно, и сада и у веку који ће доћи.

ЗАШТО МНОГИ ЉУДИ НЕ УСПЕЈУ НА ПУТУ ОБОЖЕЊА?

Иако смо, као људи, сви примили призвање за тај узвишени циљ – да се сјединимо са Богом, да постанемо богови по Благодати и да уживамо то велико блаженство за које нас је и створио наш Творац и Саздатељ, ми често живимо као да тај велики и највиши циљ уопште не постоји. Тада се наш живот претвара у неуспех.

Свети Бог нас је створио ради обожења. Према томе, ако се не обожимо, читав наш живот постаје промашај.

Поменимо тек неке од разлога за то:

а) Обузетосћ земаљским бријама

Човек (у животу) чини много добрих и племенитих ствари као што је учење, бављење својим послом, породични живот, стицање имања, милосрдна дела... Када свет схватамо и употребљавамо на евха-

ристијски (благодаран) начин, као дар Божији, тада нас све сједињује са Богом и све постаје средство општења са Богом. Али, ако не живимо животом општења са Богом, тада смо пропали. И све што чинимо је узалуд.

Људи обично промашују у животу зато што предност дају другостепеним циљевима свога живота. Они не постављају обожење као први и најбитнији животни циљ. Они нису заокупљени вечним стварима. Они се свим својим срцем предају другостепеним циљевима и заборављају на „оно што је једино на потребу” (в. Лк 10, 42).

Људи су данас непрестано заузети и стално су „у машини” – и можда је то план ћаволов да обмане ако је могуће и изабране! Последица овога јесте да (и побожни) људи запостављају своје спасење. На пример, данас морамо да учимо или да читамо, и зато немамо времена да се молимо, немамо времена да идемо на богослужења и немамо времена за Свету Тајну Исповести и за Свето Причешће! Сутра ћемо морати да идемо на овај или онај скуп или састанак, мораћемо да испунимо друштвене и личне дужности и опет – нећемо имати

времена за Бога! Прекосутра морамо да идемо на венчање и да завршавамо друге породичне обавезе, и опет нећемо моћи да се бавимо духовним стварима. Ми тиме, уствари, непрестано понављамо Богу: *Молим је, изјовори ме ... не моју доћи* (в. Лк 14, 19–20).

И тако све оно дивно и законито што чинимо губи своју вредност. Сви горе поменути животни послови имају своју стварну, суштинску вредност једино када се извршавају у Благодати Божијој. Другим речима, када их вршимо у славу Божију. Сви ти послови имају стварну и суштинску вредност само дотле док ми желимо и тежимо ка ономе што је и изнад учења, и изнад баљења послом, и изнад породице, и изнад сваког другог добра земаљског и сваке дужности и активности. Све ово има стварну и суштинску вредност само дотле док ми тежимо обожењу. Само у том случају сви ови послови имају свој прави смисао и своју вечну перспективу и ми од њих имамо духовне користи.

Господ је рекао: *Иши је најрије Царство Божије и јравду Њејову, и ово ће вам се све додати* (Мт 6, 33). Царство Божи-

је је – обожење, стицање благодати Духа Светога. Када благодат Божија уђе у човека и обитава у њему, човек тада живи по Богу. Кроз оне који су се обожили, благодат Божија улази у животе свих осталих људи, и ми, преко обожених људи, општимо са Царством Божијим.

Као што уче Свети Оци, реченица Молитве Господње: *Да дође Царство Твоје*, значи – „да дође Благодат Духа Светога“. А када благодат дође човеку, она га и обожује.

б) Морализам

Нажалост, дух морализма, о коме смо већ говорили као о духу свођења хришћанскога живота искључиво на морално усавршавање, дух који је последица западних теолошких утицаја, у великој мери је, на негативан начин, утицао на побожност и духовност хришћана нашега времена, због чега многи хришћани уопште и не теже ка обожењу.

Учење о моралном усавршавању (као циљу живота) није ништа друго до човекоцентрично постављање човека у средиште живота. Људски труд, а не благодат Божија, господари оваквим погледом на

свет, дајући утисак да оно што нас спасава није благодат Божија, већ наша морална начела. У таквим околностима и таквом духовном стању, хришћани бивају лишени истинског искуства Бога и душа човекова не прима стварну утеху, нити се њена духовна жеђ утолије. Моралистичка духовност, којом су многи покушавали да живе и у том покушају претрпели неуспех, није прави израз аутентичног духа Цркве Божије и у великој мери је одговорна за појаву атеизма и равнодушности према духовном животу код многих наших ближњих, а нарочито код младих људи.

Сви ми, и родитељи, и учитељи, и свештеници, и сви посленици Цркве, у нашим школама веронауке, у нашим проповедима и свугде, уместо да моралистички говоримо о „стерилном” побољшању човека, упућујмо нашу браћу хришћане ка обожењу, у складу са аутентичним духом и искуством Цркве. Најпосле, врлине, ма колико оне узвишене биле, нису циљ нашег хришћанског живота, већ су само средство и начин припреме за примање обожења, за примање благодати Духа Светога, како нас отачки сажето учи Свети Серафим Саровски.

в) Човекоцентрични хуманизам

Аутономистички хуманизам као друштвено-философско учење, одељено и независно (аутономно) од Бога, води нас ка цивилизацији заснованој на себичности и представља велику опасност за савременог човека. Тада и такав хуманизам има за циљ да нас отуђи од наше вере православне у име такозване „човекове вредности” и „човековог ослобођења”.

Али, зар има веће вредности за човека од обожења?

ЦРКВА НАС СВОЈИМ ДУХОВНИМ РУКОВОЂЕЊЕМ УЗВОДИ КА ОБОЖЕЊУ

Духовно руковођење које нам пружа наша Православна Црква кроз Свете Службе Цркве, кроз светоотачко богословље и монаштво јесте руководитељство обожења и оно је богочовечанско, јер има Христа Оваплоћенога Бога за средиште свога живота.

Велика радост улази у наш живот када постанемо свесни узвишености нашега назначења и блаженства које нас чека.

Духовно руковођење (од стране Цркве) ублажава болове у свакој неволи, као и тугу свеколиког живота, јер човеку указује на циљ – обожење.

Када почнемо да се духовно боримо (у животу), имајући за циљ – обожење, када једни друге почнемо да гледамо као „кандидате” за богове по Благодати, наш став

према ближњима се мења. О колико је дубоко и смислено духовно руковођење које Црква пружа својој дечици!

О какво богоугодно дело чине отац и мајка, који воле и поштују своју децу, када схватат обавезу и свети задатак који имају у погледу васпитања своје деце, а то је – помоћи им да задобију обожење, што је циљ, ради чијег остварења су, благодаћу Божијом, она и дошла на овај свет! И, наврно, како родитељи могу помоћи деци у том погледу ако се и сами не крећу ка истом циљу – обожењу?

О, колико ћемо самопоштовања, без трунке себичности и безбожничке гордости стећи када схватимо да смо створени за овај узвишени циљ – обожење!

Свети Оци и богослови Цркве уче да тек превладавањем човекоцентричне философије нашег егоизма и самољубивости, ми постајемо истинске личности, истински људи. Ми се тек тада односимо према Богу са поштовањем и љубављу. Ми се тек тада односимо према ближњима са крајњим поштовањем, уважавајући их у истинском достојанству, сматрајући их не више тек средством задовољења наших потреба и

искоришћавања, већ – иконама Божијим, чије је назначење – обожење!

Све док смо изоловани у себи, унутар нашега ега, ми смо индивидуе (јединке) а не личности. По теорији и пракси духовнога руковођења ка обожењу, ми постајемо истинске личности тек онда када изађемо из нашег индивидуалистичког начина битовања и када почнемо да волимо, да се жртвујемо за Бога и наше ближње, уз помоћ Божије Благодати и уз нашу сарадњу (синергију). Другим речима, тек када наш „его“ сретне „Ти“ Бога и „ти“ наших ближњих, ми почињемо да изнова откривамо наш изгубљени идентитет, кроз заједницу обожења, ради које смо и створени, и тек тада ми можемо да се отворимо једни за друге, да општимо и да духовно уживамо једни у другима, истински, а не више себично.

То је дух Свете Литургије на којој се учимо да превладавамо наше ограничене, индивидуалне интересе на шта нас наводе ђаво, грех и наше страсти. То је дух Литургије на којој се учимо да се отварамо за заједницу жртве и љубави у Христу.

Свест о овом узвишеном призывању (о обожењу) заиста утешује и испуњава људе.

Православни хуманизам (човекољубивост) наше Цркве заснован је на овом великим призывању свакога човека и, стoga, он развија све његове моћи до њихове најузвишије мере. Који је други хуманизам, ма колико он „прогресивно” и „либерално” изгледао, тако коренито преобразитељски као што је то хуманизам Цркве, који омогућава човеку да постане бог? Заиста, тако узвиши хуманизам може да се нађе искључиво у Цркви. Многи, нарочито данас, покушавају да обману људе предложући им лажи кроз своје псевдо-хуманизме који не могу да га испуне и који га, уствари, унакажавају. Због тога је од највеће важности да нагласимо значај духовног руковођења у Цркви.

ПОСЛЕДИЦЕ ДУХОВНОГ РУКОВОЂЕЊА КОЈЕ НЕ ВОДИ КА ОБОЖЕЊУ

Данас млади људи трагају за истукством правога живота. Уморна од материјалистичког начина живота и рационалистички оријентисаног друштва које смо им ми старији наметнули, наша дечица, те иконе Божије, које је Бог призвао да постану богови по Благодати, трагају за нечим што надилази рационалистичке форме материјалистичке философије и атеистичког образовања које им одрасли намећу. Они трагају за истукствима стварнога живота и нису задовољни оним што чују о Богу. Они желе да имају живо истукство Бога, Његове Светлости, Његове Благодати. Не знајући да Црква може да им пружи утеху и истукство за којим трагају, многи млади људи, у потрази за нечим што је изнад и са оне стране пуке рационалности, трагају на по-

грешним mestима и окрећу се разним другим јефтиним заменама.

Неки залутају у далекоисточне мистицизме, попут јоге, други у окултизме или гностицизме, а трећи, на крају, нажалост, и у отворени сатанизам.

У погледу етике, они не признају никаква правила. За њих су етичка начела потпuno бесмислена, јер су се лишили смисла и сврхе етике, а то је – сједињење људи са Светим Богом.

И управо због тога са великим жестином бесне трагични догађаји као што су анархизам и тероризам. Многи људи који, дубоко у себи, желе да остваре своју унутарњу снагу, а то не могу јер немају духовно руковођење ка обожењу, одају се свакој врсти ексцеса и насиља против својих ближњих.

Већина младих људи, и не само младих, троши, на хедонизам и плотска задовољства, своје драгоцене животно време и снагу, које им је Бог даровао да би успели у подвигу обожења. Нажалост, хедонизам и плотска задовољства – врло често под патронатом државе – постају савремени идоли, тј. савремена „божанства” која про-

узрокују велику штету и телима и душама младих.

Други, живећи без икаквог идеала, троше своје време на различите бесмислене, досадне и штетне активности. Трећи налазе уживање у пребрзој вожњи и тркама по улицама, често са страшним последицама, као што су тешке повреде и смрт. Четврти, после многих лутања, капитулирају (предају се) и падају у демонско ропство наркоманије, те нове куге нашега столећа.

Конечно, многи млади људи, после релативно кратког живота пуног промашаја и разочарања, свесно или несвесно, окончавају мучење своје јалове потраге, прибегавајући, нажалост, најгорем облику очајања – самоубиству.

Али, ти младићи и те девојке које подузимају такве безумне и ужасне кораке, нису некакве хуље. То су млади људи, децица, и Божија и наша, која – прелешћена лажима материјалистичког, самозадовољног друштва које су им одрасли наметнули – не успевају да открију циљ за који су створени – стварни и вечни разлог који им нисмо пренели и за који они не знају. Не знајући за узвишени циљ човековог живо-

та – за обожење, и не налазећи мир ни у чему, они се предају очајању у свим оним облицима које смо већ поменули.

ЗАКЉУЧАК

Данас многи пастири наше Свете Цркве – јерарси, свештеници, духовници и побожни верници, вођени несебичном љубављу, свакодневно се посвећују духовном руковођењу наших младих људи ка обожењу. Благодарни смо тим пастирима за њихове жртве и њихов допринос, за њихово богоугодно дело кроз које се, благодаћу Божијом, спасавају и освештавају душе оних за које је Христос умро.

Света Гора смерно помаже и подржава Цркву у овој великој борби. Врт Мајке Божије, будући нарочито место за задобијање светости и тиховање у Богу, има благослов за пут ка обожењу, живи заједниччењем са Богом и има снажан и очигледан опит Његове Благодати и Његове Светлости.

Ето зашто толико много наших ближњих, већином младих људи, током својих поклоничких путовања на Свету Гору или, пак, одржавајући блиске везе са њом, прима духовну корист, окрепљење и обновљење у Христу. Они, на тај начин, почињу да живе Богом у својим животима. Они почињу да схватају шта је то православни хришћански живот и шта је то духовна борба, и какву радост и дубоки смисао тај живот и та борба дају њиховим животима. Другим речима, они предокушају од тог превеликог дара Божијег роду људском, од обожења.

Нека пастири Цркве, и теолози, и вероучитељи не заборављају на духовно руковођење Цркве ка обожењу! Кроз то руковођење, сви ми, благодаћу Божијом, у нашој свакодневној борби за покајање и испуњавање светих заповести Божијих, примамо могућност да уживамо овај благослов Божији – сједињење са Богом. Ми кроз духовно руковођење у Цркви добијамо могућност да се дубински радујемо у садашњем животу и да стекнемо вечну радост и блаженство.

Зато, непрестано благодаримо Господу Пресветоме за дар обожења који је дар

Његове љубави. Одговоримо на Његову љубав нашем љубављу. Господ жели и хоће наше обожење. Уз то, управо је ради тога Он и постао човек и умро на Крсту: да засија као Сунце међу сунцима, као Бог међу божевима.

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР СРПСКОМ ИЗДАЊУ	9
ОБОЖЕЊЕ – ЦИЉ ЧОВЕКОВОГ ЖИВОТА	13
ОВА ПЛОЋЕЊЕ БОЖИЈЕ – РАЗЛОГ ЗА ЧОВЕКОВО ОБОЖЕЊЕ	18
ДОПРИНОС ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ ОБОЖЕЊУ ЧОВЕКОВОМ	24
ЦРКВА – МЕСТО ЧОВЕКОВОГ ОБОЖЕЊА	28
ОБОЖЕЊЕ ЈЕ МОГУЋЕ КРОЗ НЕСТВОРЕНЕ ЕНЕРГИЈЕ БОЖИЈЕ	34
ПРЕТПОСТАВКЕ ОБОЖЕЊА	43
ИСКУСТВА ОБОЖЕЊА	53
ЗАШТО МНОГИ ЉУДИ НЕ УСПЕЈУ НА ПУТУ ОБОЖЕЊА?	61
ЦРКВА НАС СВОЈИМ ДУХОВНИМ РУКОВОЂЕЊЕМ УЗВОДИ КА ОБОЖЕЊУ	67
ПОСЛЕДИЦЕ ДУХОВНОГ РУКОВОЂЕЊА КОЈЕ НЕ ВОДИ КА ОБОЖЕЊУ	71
ЗАКЉУЧАК	75

Обожење – циљ човековог живота

Високопреподобног архимандрита Георгија Капсаниса
објављује се на српском језику
благословом Високопреподобног игумана
Светог манастира Хиландара,
архимандрита господина Мојсија,
месеца октобра две хиљаде четврте године Господње,
у престоном Београду,
у „Малој светогорској библиотеци”
Задужбине Светог манастира Хиландара.
Књига је слагана из писма Kostic Serif
и одштампана на офсетном 80 g/m^2 папиру
Scp Ružomberok у формату $113 \times 174 \text{ mm}$
у штампарији „Артпринт” у Новом Саду.

Слава Богу за све.
Амин.